



УДК 332

С. А. Романюк,
заступник віце-президента
Національної академії державного управління при Президенті України

ЕВОЛЮЦІЯ ПІДХОДІВ ДО ПІДТРИМКИ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В КРАЇНАХ СВІТУ

У статті розглядаються еволюційні зміни у формуванні державної підтримки регіонального розвитку, аналізуються різні моделі регіональної політики та їх ефективність.

В статье рассматриваются эволюционные изменения формирования государственной поддержки регионального развития, анализируются модели региональной политики и их эффективность.

The article deals with the evolutionary of formation of state support for regional development, analyzes the models of regional policy and their efficiency.

Ключевые слова: *поддержка регионального развития, модели региональной политики, региональное развитие.*

Ключові слова: *підтримка регіонального розвитку, моделі регіональної політики, регіональний розвиток.*

Keywords: *support for regional development, the models of regional policy, regional development.*

Постановка проблеми. Із зміною умов розвитку на регіональному рівні, викликаними різними процесами, пов'язаними із глобалізацією, відбувається перегляд підходів до формування державної політики підтримки регіонального розвитку: вона поступово трансформується в інтегровану, скоординовану, багаторівневу систему дій центральних та місцевих органів влади, спрямовану на підвищення ендogenous регіонального потенціалу, що базується на підвищенні спроможності людського капіталу, інституційному забезпеченні розвитку. Вивчення сучасних ефективних моделей державної політики, що використовуються у різних країнах, є важливим для їх можливої адаптації в умовах України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми сучасних підходів у формуванні регіональної політики висвітлюються у дослідженнях таких вітчизняних науковців, як О.І.Амоша, С.О.Біла, З.С.Варналій, В.С. Кравців, Н.А. Мікула, О.Ф. Новикова, Ю.Д.Радіонов та інших. Водночас, пошук найбільш ефективних підходів у політиці держави щодо підтримки регіонального розвитку залишається актуальним.

Мета статті: дослідження основних змін у підходах до формування політики державної підтримки регіонального розвитку у різних країнах світу.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Уявлення про зміст регіональної політики в різних країнах світу розвивалося суттєво весь час. У переважній більшості розвинутих країн регіональна політика була сформована у 50 – 60 роках минулого століття. Головними цілями її на той час були забезпечення рівності і збалансованого розвитку.

Теоретичним обґрунтуванням цих цілей були економічні моделі, за якими державні інвестиції можуть змінювати умови попиту у менш розвинутих регіонах. Основними інструментами політики виступали перерозподіл доходів через фінансові трансферти національними урядами, які супроводжувалися значними інтервенціям державних інвестицій, насамперед у відсталі регіони.

Протягом 1970- х і початку 1980 років у зв'язку із змінами у світовій економіці, викликаними економічною кризою, цілі регіональної політики розширюються від зниження диспропорцій в доходах і інфраструктурі до зниження диспропорцій у безробітті. Таке спрямування регіональної політики базувалося на теоретичних підходах, що визначали можливості державного регулювання умов попиту через субсидії та стимули бізнесу, які б могли вплинути на територіальне розміщення виробництв та інвестицій з метою розширення зайнятості на існуючих або створення нових робочих місць в проблемних територіях.

До початку 90 – х років регіональна політика переважно фокусувалася на інвестиційній допомозі спеціально визначеним регіонам та інфраструктурній підтримці, а також політиці інтервенцій у чітко визначені території [1].

Фактично у цей період політика економічного розвитку в більшості країн була схожою, з незначним урахуванням регіональної специфіки, і зосереджувалася на державних інвестиціях у великі інфраструктурні проекти – будівництво доріг, залізниць, водоочисних споруд, утилізації промислових та побутових відходів [2].

Проте ряд досліджень переконливо доводять, що навіть якщо агрегований вплив такої інфраструктурної політики був позитивним, вона часто призводила до зростання регіональної поляризації і подальшої маргіналізації периферійних регіонів [3].

Таким чином, довготермінові та значні фінансові інтервенції не були необхідною та достатньою умовою зменшення регіональних диспропорцій.

Як правило, рішення про фінансову допомогу приймалося за принципом «зверху - донизу»; змішаний, інтегрований підхід, який би передбачав врахування специфіки території (підхід «знизу - догори»), ігнорувався; територія фактично залежала від державної підтримки, і державні субсидії були ключовим елементом стратегічного регіонального розвитку.

Державна допомога базувалася на стратегії внутрішнього інвестування і передбачала підтримку та залучення на території великих компаній.

Привабливість таких підходів до розвитку територій була в їх простоті, наочності та популярності. Політка, яка базується на вірі у те, що достатньо покращити управління, виділити достатньо ресурсів на створення інфраструктури і створити пільгові умови для інвестицій для того, щоб приватний капітал почав рухатися у економічно відсталі регіони, себе не виправдала.

Вони, як свідчать численні дослідження, не призводили до територіального розповсюдження економічного розвитку, і нерідко їх наслідками було подальше зростання диспропорцій між економічно розвинутими і периферійними регіонами.

Найбільш переконливим в цьому контексті уявляється досвід європейських країн.. В табл. 1 наведені узагальнені три моделі політики регіонального розвитку в країнах Європи, які можна визначити, як «італійську», «іберійську» та «ірландську». Такий вибір назв викликаний відображенням регіональної політики Італії між 1955 та 1990 роками, в Іспанії та Португалії протягом 1980 – 1990 років та Ірландії протягом 1980- 2000 років.

Таблиця 1. Основні моделі політики регіонального розвитку в Європі [4]

	«італійська» модель	«іберійська» модель	«ірландська» модель
Обґрунтування	Створення робочих місць	Створення робочих місць та доступ до товарних ринків	Підготовка працівників для отримання роботи де це можливо

підсилена реформою фіскального вирівнювання, що гарантувала фіскальну рівність серед кантонів, і тим самим забезпечила зосередження політики на підтримку регіональної конкурентоспроможності, а також дозволила регіонам використовувати податкові можливості для створення привабливих умов ведення бізнесу.

Таким чином, завдання підтримки можливості повного використання потенціалу для регіонального розвитку розширювало межі державної регіональної політики: від відсталих в економічному розвитку регіонів політика регіонального розвитку поступово розповсюджувалася на усі регіони для їх підтримки в умовах постійної зміни зовнішніх викликів відкритої економіки.

Підсумовуючи розглянуті тенденції, що мають місце у змінах в регіональній політиці розвинутих країн, можна визначити основні їх напрямки, які узагальнені у табл. 2.

Таблиця 2. Зміна підходів у регіональній політиці щодо регіонального розвитку [12]

	Традиційний підхід	Новий підхід
Сфера впливу політики	Регіональні диспропорції у розвитку; регіони із структурними проблемами;	Регіональна конкурентоспроможність, неефективне використання потенціалу розвитку
Цілі політики	Забезпечення вирівнювання через збалансований регіональний розвиток	Створення умов підвищення конкурентоспроможності регіонів, забезпечення соціальної інтеграції
Завдання політики	Компенсація втрат від занепаду у відсталих регіонах; зменшення впливу наслідків структурних змін	Задіяння регіонального потенціалу, що недостатньо використовується через програмування розвитку
Масштаби впливу	Секторний підхід із обмеженою кількістю секторів, що впливають на розвиток проблемних регіонів	Інтегровані системні проекти розвитку із широким територіальним впливом
Просторовий масштаб	Цільові регіони та регіони з проблемами економічного розвитку	Усі регіони незалежно від рівня розвитку
Масштаб адміністративно-територіального впливу	Регіон як адміністративно – територіальна одиниця	Регіон, що визначається як найбільш адекватним для ефективного впливу політики
Часові рамки впливу	Короткотермінові, середньотермінові	довготермінові

Ключовими факторами інтегрованого підходу до підвищення спроможності ендogenous розвитку є координація інфраструктурних перетворень одночасно з розвитком освіти, сприяння інноваціям, створення сприятливих умов для ведення бізнесу, що в результаті створює найбільш ефективний шлях не тільки до територіального зростання, але й його дифузії у просторі, більш динамічному зростанню в країні в цілому.

Висновок. Підхід, що базується на програмуванні розвитку, сфокусований на управлінні, поступово стає домінуючим для регіональної політики. Регіональна економіка може стимулюватися не тільки через спеціальну інфраструктурну підтримку, але й через заходи просування підприємництва та інновацій, освіти та тренінгу, культури і оточуючого середовища. Ціллю є використання потенціалу ендogenous переваг і локальних мереж, притаманних території. Різниця у старій та новій парадигмах регіональної політики полягає у тому, що традиційні підходи передбачали спрямування зверху – вниз інвестиційно орієнтованої допомоги у визначені проблемні регіони, тоді як новий підхід передбачає багатобічну взаємодію центрального та регіональних та місцевих органів влади, що базується на програмному підході і передбачає вплив на регіони всієї країни.

Список використаних джерел інформації

1. Звіт про конкурентоспроможність регіонів України 2012. Фонд «Ефективне управління». Україна. Копірайт 2012 Фонд «Ефективне управління». [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.feg.org.ua/docs/FEG_report_2012_body_ua_20.11.2012.pdf
2. OECD Regions at a Glance 2009. – Paris, OECD Publishing, 2009. – 194 p.
3. Pike, A., Rodriguez-Pose A., Tomaney, J. Local And Regional Development. - Taylor&Francis, 2006. - 310p.
4. Rodriguez-Pose, Andres and Glauco Arbix. 2001. «Strategies of Waste: Bidding Wars in the Brazilian Automobile Sector», - International Journal of Urban and Regional Research - 25(1). – P. 134–154.
5. OECD. Regional Outlook 2011: Building Resilient Regions for Stronger Economies. - Paris, OECD Publishing, 2011. – 296 p.
6. Perez, J. D. Milagros and C.Llano (2009), 'An Interregional Impact Analysis of the EU Structural Funds in Spain (1995-1999)'. - Paper in Regional Science. - V. 88. - No3.
7. Б.Л. Лавровський, І.А. Мазуров, А.В. Тягнибеда, Е.В. Узарова. Региональная политика выравнивания в ЕС: новейшие тенденции. Пространственная экономика. 2011. №1. С.30–48.
8. Gill, Indermit (2011), 'Improving Regional Development Policies', in OECD. - OECD Regional Outlook 2011: Building Resilient Regions for Stronger Economies, OECD Publishing. – P. 174.
9. Martin, R. (2003), 'The Impact of the EU's Structural and Cohesion Fund on Real Convergence in the EU, National Bank of Poland Conference 'Potential Output and Barriers to Growth'
10. Yuill, D., Ferry, M., Vironen, H., McMaster, I. and Mirwaldt, K. 2008 "New Policy Frameworks, New Policy Approaches: Recent Regional Policy Developments in the EU and Norway", in EPRC. - University of Strathclyde, EoRPA Paper. - No. 08/1. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.eprc.strath.ac.uk/eorpa/Documents/EoRPA_08_Papers/EoRPA_08-1.pdf
11. Scerzer R. and K-D. Schnell (2008) 'Knowledge as a Resource in Regional Development', Revue de geographie alpine. - V. 96. - No2'.
12. Bachtler, J. and D. Yuill (2001), 'Policies and Strategies for Regional Development: A shift in Paradigm?'. Regional and Industrial Policy Research Paper, No 46, University of Strathclyde, Glasgow. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.eprc.strath.ac.uk/eprc/documents/PDF_files/R46PoliciesandStrategiesforRegionalDevelopment.pdf

Стаття надійшла до редакції 19.02.2013 р.



ТОВ "ДКС Центр"